

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa/>

№ 9 (2338) Год XLVI

Беласток 4 сакавіка 2001 г.

Цана 1,50 зл.

45 гадоў з беларускім рухам

Амаль паўвека спадарожніаем беларускаму руху на Беласточчыне. Розныя задачы ставіліся тыднёвіку, але несумненна галоўнай мэтай была і ёсьць папулярызацыя беларускай мовы і садзеянічанне захаванню беларускай нацыянальнай свядомасці. Аб гэтых і іншых задачах прыпаміналася ў артыкулах, прымеркаваных да чарговых юбілеяў.

Напрыклад, у перадавіцы на 5-годдзе адзначалася, што „Ніва” з’яўляецца пе-рамніцай распаўсюджвалінікаў беларускага друкаванага слова: Пятра Мсіслаўца, заснавальніка Заблудаўскай друкарні (XVI ст.), Кастуся Каліноўскага і яго „Мужыцкай праўды” (XIX ст.) і „Вольнай працы” (1940-1941). Рэдакцыя заяўляла, што зробіць ўсё, каб наблізіць газету да патрэб і пажаданняў чытачоў.

У 1971 годзе акцэнтавалася выхаваўчая роля тыднёвіка, яго садзеянічанне ўмацаванню дружалюбных адносін паміж народамі, распаўсюджванню традыцый супольных змаганняў беларускіх і польскіх рабочых і сялян, ажыццяўленню нацыянальнай палітыкі ПАРП, павышэнню культуры беларускага асяроддзя, дапамога беларускаму школьніцтву.

Адзначыўшы 25-гадовы юбілей у 1981 годзе, „Ніва” ў другое чвэрцьстагоддзе ўступала з добрым настроем, з пачуццём таго, што і газета, і журналісцкая праца патрэбны людзям, што супрацоўнікі „Нівы” па меры магчымасцей і авабязкаў уносяць свой уклад у стваральную працу народа, у сладкую гісторыю газеты.

Зусім іншы настрой панаваў дзесяць гадоў пазней. У выніку палітычных змен у краіне многае змянілася і ў нашым асяроддзі. Узніклі новыя арганізацыі, якія ражучы асуджали мінулае. У перадавіцы, прымеркаванай да 35-годдзя тыднёвіка, згадвалася аб авбінавачваннях тыднёвіка ў тым, што газета служыла папярэдняму рэжыму і аб тым, што нельга з-за гэтага памяняць ролю тыднёвіка ў грамадска-культурным жыцці беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы. Тыднёвік дэкларараваў, што хоча службы ўсім беларусам у Польшчы, яднаць іх вакол ідэі захавання нацыянальнай свядомасці, развіцця культуры і асветы, што ўступ на старонкі будзе адкрыты ўсім беларускім арганізацыям і асяроддзям.

Дэкларацыя гэтая надалей захоўвае сваю актуальнасць. А мы, журналісты, стараемся адлюстроўваць жыццё та-кім, якім яго бачым — з усімі яго складанасцямі, з адмоўнымі і становучымі бакамі. А з нагоды юбілею прапануем чытачам некалькі артыкулаў, якія ўзніклі ў выніку падарожжаў нашых журналістаў слядамі ніўскіх публікаций 45-гадовай даўнасці.

Віталій ЛУБА

Фінал канцэрта.

18 лютага ў спартыўнай зале „Влукняжа” адбыўся канцэрт лаўрэатаў VIII Фестывалю беларускай песні.

Во дзе была забава!

Ада ЧАЧУГА

Громам авацый, роўных, бадай, толькі тым, якімі прывіталі ганаровага патрона фестывалю, пасла Беластоцкай зямлі Владзімежа Цімашэвіча, узнагародзілі гледачы варшаўскую групу „Госці з нізін” на гала-канцэрце VIII Фестывалю беларускай песні, які адбыўся ў вялікай зале „Влукняжа” 18 лютага 2001 года. Людзі казалі, што сабралася тут у той дзень каля трох тысяч чалавек.

Нічога дзіўнага, „Госці з нізін” унеслі ў фестываль свежы подых, паказалі сваё небанальнае вакальна-інструментальнае майстэрства і вялікае замілаванне да музыкі „фольк”. А ўсё гэта дзякуючы этнамузыколагу Эве Врубэль, якая год таму стварыла гэтыя калектывы у Варшаве і да сёння кіруе ім. Пасля фальклорнага спеву запаланіла гэтых маладых людзей, у большасці — студэнтаў варшаўскіх вышэйшых школ, і іх замілаванне да гэтай песні злілося з сэрцамі прысутных у адно. Такія „госці” павінны бываць у нас часцей. Нездarma ж і пасол Сейма В. Цімашэвіч прызнаў ім свою ўзнагароду.

Мала меншымі авацыямі прыняла публіка „Прымакоў”, „Лідэра”, салістку Марыю Врублеўскую з Гарадка ды дуэт Алы Каменскай і Давіда Дубца.

Цікавая справа: слухачам нязменна падабаецца фальклорная музыка, але і шчыра вітаюць яны беларускія песні ў вельмі сучасным выкананні (салістка Анна Хадакоўская з Бельска, калектыв „Эйфарыя” з Нарвы).

Прыемна, што трывала заняліся народнымі песнямі калектывы ліццястаў, маладыя людзі, да якіх належыць будучыня.

Зярніты, пасеняны ў іх душы і розум сёння, закаласяцца калісці буйным збожжам.

Яго блажэнства мітрапаліт Сава прыслаў удзельнікам гала-канцэрта ліст, які зачытаў старшыня ГП БГКТ, пасол Ян Сычэўскі. Беларуская песня, напісаў мітрапаліт Сава, гэта вельмі важны фактар для захавання беларускай нацыі. Беларуская мова, беларуская песня, бела-

[працяг]

„Каласкі” бавяцца.

Краіна пралетарыяту

Несумненна ў Беларусі добрае са-маадчуванне, апрача апарату ўлады, дэмантструюць таксама прадстаўнікі пралетарыяту. Ім да шчасця не надта шмат трэба — важнае каб быў парадак, улада і не даражэла спіртное. Усё іншае з’яўляецца другарадным.

[назіранні]

[2]

У Храбалах цвілі ружы...

У чацвёртым нумары „Нівы” ад 25 сакавіка 1956 года мы заўважылі артыкул Васіля Баршчэўскага „Дзе быў свет дошкамі забіты” — пра Храбалы, пра сельскагаспадарчы кааператыв у гэтай вёсцы і пра яго старшыню Мікалая Хількевіча.

[45 гадоў пазней]

[3]

Недахопаў не зліквідавалі

Калгаснікі, спазнаўшы горкі смак ка-лектыўнай працы і не зліквідавашы недахопаў, аб якіх у 1956 годзе пісаў журналіст „Нівы”, вырашылі вярнуцца да аднаасобніцтва. А тая рэшта зямлі, якая засталася ад калгаса, ляжала аблогам аж да 1965 года, калі пераняў яе саўгас.

[у Дыдулях]

[4]

Буду зноў маляваць

Васіля Янюка спатыкаю на пана-дворку. Герой двух ніўскіх артыкулаў жыве ў Гайнавіцы. Нядайна прадаў ён гаспадарку ў Дубічах-Асочных, у якіх сорак пяць гадоў таму спаткаўся з жур-налістам „Нівы” Аляксандрам Амільяновічам. У адным артыкуле згадвалася пра зацікаўленне юнака жывапісам.

[мастак-аматар]

[8]

Пастушок з гармонікам

Сорак пяць гадоў таму. „Зараз за Но-вай Волій дарога паварочваецца ўле-ва і ўжо з першага ўзгорку відаць вё-ску Плянту, — пісаў з падарожжа па Беласточчыне I. Верас. — Нават нікто і нідзе не зверне ўвагу на 17-гадовага Юрку Даманя, як аборваны, пры даро-зе пасе худзенькія каровы”.

[Юрка-музыка]

[10]

Перамагла Гайнавіка

Беларускай песні „Добры дзень вам, госці” хор Гайнавіскага дома куль-туры прывітаў тэлегледачоў. 18 лютага 2001 года перад камарамі польска-га тэлебачання выступілі жыхары Гайнавікі і Курніка, змагаючыся за галасы і прыхільнасць гледачоў.

[тэлетурнір]

[11]

Беларусь — беларусы

Краіна пралетарыяту

Шмат жалю над лёсам Бацькаўшчыны, беларускага народа, культуры, нацыянальнай мовы вылываюць беларускія інтэлектуальныя эліты. Але не ўсе ў Рэспубліцы Беларусь наракаюць. У рэжымных сродках масавай інфармацыі свет выглядае зусім інакш — презідэнт „руководзіт”, людзі культуры пішуць вершы і співаюць песні, рабочыя выконваюць планы, калгаснікі думаюць пра пасяўную, злачынцы сядзяць у турме, а ветэраны адзначаюць гадавіны. Свет там вельмі ўпрадкаваны, быццам на востраве Утопіі Томаса Мора.

Несумненна ў Беларусі добрае самадчуванне, апрача апарату ўлады, дэмантруюць таксама прадстаўнікі пралетарыяту. Ім да шчасця не надта шмат трэба — важнае каб быў парадак, улада і не даражэла спртное. Усё іншае з'яўляецца другародным. Калі плацяць малавата, савецкі чалавек патрапіць па-поўніць свой бюджет з іншых крыніц. Ён ужо навучыўся як выжываць у самых крайніх умовах.

Шафёр беларускага рэйсавага аўтобуса, які выязджаў з Беластока ў Мінск яшчэ на аўтавакзале выявіў нешматлікім пасажырамі сваё разуменне эканоміі. „Нахер вы мне нужны. Мне деньги дают не за то, что я везу 50 или 40 пасажиров, но за то, что я сижу за рулём. Мне лучше было бы ехать пустым автобусом”. Господин шафёр палітычную эканомію сацыялізму праўдападобна не вывучаў на ўніверсітэце, аднак добра яе разумее.

Першы раз быў я сведкам таго, што аўтобус польска-беларускую межу пераехаў за паўгадзіны. Выглядала на тое, што ў Мінску будзем гадзіну да поўначы, калі яшчэ працуяць метро, гарадскі транспарт і чалавек не будзе вымушаны кантактавацца з мафіёзнымі таксістамі. Аднак, даехаўшы ў Гродна, шафёр падараў пасажырам бясплатную паўтарыгадзінную экспурсію па горадзе. Вазіў ён нас па выбоістых, цёмных вулічках, у двух месцах разам з нейкім асобенямі штосьці даставалі з аўтобусных нетраў, пасля знікалі за

неасветленымі будынкамі. Сапраўды, пасажыры ў гэтым аўтобусе былі зусім непатрэбны.

У сталіцу Беларусі аўтобус прыехаў нармальная, гэта значыць так, як бы праставаў на мяжы 3 гадзіны. Традыцыйна на вакзале пасажыраў вітае пралетарская эліта — таксісты. Пропануюць паслугі трошкі танней, як у Маскве, але даражэй, чым у Берліне. За 6 мінут дарогі ўсе патрабуюць 5 долараў, гэта значыць столькі, што тыдзень працы настаўніка ў вясковай школе. Суадносіны цэн напамінаюць трохі санацыйны перыяд у Польшчы, калі праезд на аўтобусе з Заблудава ў Беласток (15 кіламетраў) каштаваў 5 злотых, а дзень працы жанчыны ў пол — 70 грошаў. Зразумела, што тады ўсе хадзілі ў Беласток пешшу ці ехалі фурманкай. Большасці жыхарамі Мінска пасля поўначы, з-за адсутнасці фурманак, астaeцца тады хадзіць пехатою. Але Мінск гэта даволі вялікі горад і двое пасажыраў аўтобуса, які прыехаў з Беластока, рашыліся чакаць пакуль пачне працаваць метро.

Пасля трынаццатай гадзіны лепиш у Мінску не шукаць абеду і не афармляць ніякіх спраў. У банках, дзе можна легальна купіць беларускія рублі, мільцыянер з запханым ежай ротам пераканаўчы тлумачыць, што цяпер абедні перапынак. А калі ўжо ўдасца знайсці пункт абмену валюты, дзе акурат не абedaюць, і атрымаць мясцовыя гроши, тады ўзнікае пытанне як самому пасажіру. Бараў і рэстаранаў у Мінску шмат. Большасць аднак гэта пункты адмывання грошей. Найтаннейшы абед каштует там каля 20 долараў і найчасцей, апрача надзвычай прыгожых афіцыянатак і пару лысых бугаяватых мужыкоў у скуранных куртках, якія папіваюць піва, нікога там німа. І, здаецца, не надта там чакаюць кліентаў. У сталічных камунальных барах-рэстаранах у абеднюю пару найчасцей працягваецца абедні перапынак для персаналу.

Два дні правёў я на размовах з калегамі з Акадэміі навук. З-за неаплаты рахунку беларускім вучоным улады ад-

ключылі тэлефоны. Сотовых тэлефонаў гэтая катэгорыя грамадзян Беларусі наогул не мае. Але вялікай роспацы ў кабінетах вучоных па гэтай прычыне не адчуваеца. Сітуацыя парадаксальная спрыяе ўсялякай гумарыстычнай творчасці. З факту пазбаўлення супрацоўнікаў Акадэміі навук тэлефоннай сувязі цешыцца толькі мінскі пралетарыят. „Вот хорошо, — сказаў мне адзін з рабочых, якія выконваюць у Акадэміі рамонт, — а то сидят, ничего не делают и только деньги получают”.

Вядомаму не толькі ў Беларусі гісторыку Генадзю Сагановічу не хапіла ў кабінече месца на кніжкі. Яго праблему ўзяўся вырашаць галоўны столяр Прэзідыта Акадэміі навук. Вучоны, аднак, зрабіў стратэгічную памылку, загадзя даючы сродкі на паляпшэнне са-маадчування спецыяліста па стальярскіх работах. Кніжная паліца, якую прынёс у яго кабінет *господин* столяр была б дасканалым рэквізітам для кабарэ ці кінекарціны аб сацыялістичнай вытворчасці. З негэбляваних дошак вылазілі цвікі, а некаторыя дошкі былі надламаныя. Паліца прытым была на 5 сантиметраў даўжэйшая ад размераў пададзеных *господина* столяру. На другі дзень вучоны падаў рэкламацыю, а знакаміты спецыяліст па рамонце мэблі ў Акадэміі навук нават доўга не пярэчыў, што яго твор мае невялікія заганы. Хітранька аднак успомніў калекцынеру кніжак, што „народ церпіц ад засухі”. Вучоны не меў

іншага выбару як выцягнуць з кішэні гроши на чарговую паўлітроўку.

Беларускі пралетарыят, здаецца, іншынктыўна адчувае, што нясе з сабой капіталізм. Пра ніякіх дэмакратаў не хоча нават слухаць. У Польшчы дваццаць гадоў таму ўсё выглядала падобна. Калі ў хату прыходзіў сантэхнік ці іншы майстар, гаспадар пачынаў размову з адкаркавання пляшкі „Жытній” ці „Мазавецкай”. Польскі пралетарыят, аднак, зрабіў памылку і захацеў змен, падтрымаў сваю шляхту ў змаганні за дэмакратыю і капіталізм. Сёння найчасцей беспрацоўны пралетарыят у зусім цвярозым становішчы галасуе за посткамуністу, як бы бачыў у іх сілу, зацікаўленую ў вяртанні сацыялізму. Аднак быўся таварышы оптам далучыліся да шляхецкага лагера і толькі пры нагодзе чарговых выбараў робяць выгляд, што кларапоціца аб лёсі мільёнаў беспрацоўных і ахвяр усялякіх махлярстваў улады.

У Беларусі ўлада пастаянна дбае, каб люд не меў кантакту са сваёй інтэлігенцыяй. У сродках масавай інфармацыі ніякага інтэлігенціага вальнадумства. Вядзенца вельмі дакладна дапасаваная да менталітэту пралетарыяту пра-паганда. Пасля кожнай сенсацыйнай заявіў прэзідэнта ці хадзя б яго таленавітага прапагандыста Зімоўскага, люд мае прычыну падняць тост за сваіх пра-вадыроў. Інтэлігенты найчасцей не пе-рэаключаюць тэлевізараў на канал БТ.

Яўген МІРАНОВІЧ

Дэлегацыя РБ у ліцэях і музеі

Дэлегацыя ўрада Рэспублікі Беларусь на чале з намеснікам міністра адукцыі Пётрам Кухарыкам, якая ўдзельнічала ў гала-канцэрце VIII Фестывалю беларускай песні, правяла на Беласточчыне шраг сустреч. 19 лютага г.г. дэлегацыя (у яе складзе былі Генадзь Пяцігор, адказны ў Міністэрстве адукцыі за набор студэнтаў з Польшчы ў вышэйшыя установы Беларусі, галоўны спецыяліст упраўлення сацыяльна-культурнай палітыкі ўрада Аляксандр Сасновіч, прэс-сакратар Міністэрства замежных спраў Павел Латушка) у суправаджэнні журналистаў беларускіх СМИ наведалі Гайнайскі і Бельскі белліцэ і Беларускі музей у Гайнайцы.

У Гайнайскім белліцэ госці сустрэліся з вучнямі, настаўнікамі і дырэктарамі. Яўгенам Сачко ды паслухалі выступленне калектыву „Знічка”. У Бельскім белліцэ дэлегацыя спаткалася з настаўнікамі беларускай мовы, дырэктарамі — ліцэя Зінаідай Навіцкай, ПШ № 3 Ва-сілём Ляшчынскім і Бельскага дома культуры Сяргеем Лукашуком. Прадстаўнікі ўрада РБ перадалі белліцэ падручнікі па беларускай літаратуре, мове, гісторыі і абязналі даслаць у якасці дапаможнікаў відэакасеты, кніжкі

і газеты. Госці прапанавалі наладзіць сустречу выкладчыку гродзенскіх вышэйшых навучальных установ ў ліцэістамі, якія намерваюцца паступаць у беларускія ВНУ на тэму патрабавання тамашніх вышэйшых установ. Гайнайскіх настаўнікаў цікавіла магчымасць дапамогі для школьнікаў экспкурсіі у Беларусі. Беларускі бок можа дапамагчы дармовымі начлегамі, але за даезд і харчаванне вучнямі з Польшчы трэба будзе плаціць самім. Гайнавяне прапанавалі сарганізацію у беларускіх гарадах канцэрты для калектыву „Знічка”.

У Беларускім музеі ў Гайнайцы дэлегацыя сустрэлася з намеснікам старшыні Грамадскага камітэта пабудовы музея Янам Хіліманюком, які паказаў госьцям выставачныя залы. Ян Хіліманюк папрасіў прадстаўнікоў урада дапамагчы копіямі гістарычных дакументаў, датычных Беласточчыны і суседніх з ёю зямель, якія знаходзяцца ў архівах Беларусі.

У Беластоку госці наведалі Цэнтр праваслаўнай культуры, сустрэліся з епіскапам Беластоцкім і Гданьскім Іа-кавам і прарэктарам Універсітэта праф. Маркам Гэмбчынскім.

Аляксей МАРОЗ

Злева: Генадзь Жынкоў, Віталь Луба, Ігар Сякрута, Людміла Крушынская, Аляксандр Мак-сюмок і Леанід Лахманенка.

Журналістская сустрэча

Журналісты беларускіх СМИ, якія асвятлялі гала-канцэрт VIII Фестывалю беларускай песні, наведалі нашу рэдакцыю. 20 лютага г.г. нашымі гасцямі былі галоўны рэдактар „Культуры” Людміла Крушынская, загадчык аддзела

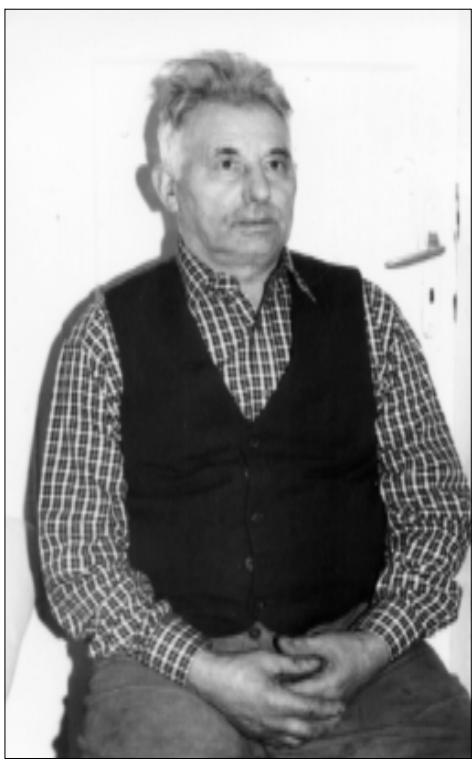
(вл)

Войту Дубіцкай гміны **Анатолю ПАЎЛОСКАМУ**
словы шчырага спачування з прычыны напаткаўшага Яго гора —
смерці МАЦІ
— выказваюць Грамадскі камітэт пабудовы
Беларускага музея і Праўленне Гайнайскага аддзела БГКТ.

Войту Гайнайскай гміны **Вользе РЫГАРОВІЧ**
словы шчырага спачування з прычыны напаткаўшага Яго гора —
смерці МАЦІ
— выказваюць Грамадскі камітэт пабудовы
Беларускага музея і Праўленне Гайнайскага аддзела БГКТ.

21 лютага 2001 года на 52 годзе жыцця памерла
Анна ШЫМАНСКАЯ,
настаўніца беларускай мовы Пачатковай школы ў Орлі.
Сям'і і блізкім Нябожчыцы словы шчырага спачування
выказвае рэдакцыйны калектыв „Нівы”.

Недахопаў не зліквідавалі

Ян Ваўтанюк.

Вельмі нізкі ў Дыдулях аўтарытэт працадня. Некаторым членам сельскагаспадарчага кааператыва працадзень вельмі лёгка прыходзіцца, а іншым трэба цяжка працаўца на яго. (...) I спраша апошняя. Многія члены сельскагаспадарчага кааператыва апрацоўваюць зямлю на боку. Гэта таксама моцна падрывае аўтарытэт працадня. Каб гэтыя недахопы члены сельскагаспадарчага кааператыва ў Дыдулях зліквідавалі, тады можна было б спадзявацца поспехаў у яго развіціці.

„Ніва” № 9 ад 1956 г.

Пад канец студзеня паехаў я ў Дыдуль, каб аднайсці герояў рэпартажу „Ян гаспадараць у Дыдулях”, які друкаваўся на старонках 9 нумара „Нівы” ў 1956 годзе. Аднак у вёсцы было пуста — усе вяскоўцы ўдзельнічалі ў пахаванні ад-

насяльчанкі. Некалькі дзён пазней зноў наведваю Дыдулі. Аказваецца, што жывуць толькі трое герояў рэпартажу 45-гадовай даўнасці. Удаецца паразмаўляць з адным з іх — Янам Ваўтанюком, які тады даглядаў свіней. Цяпер ён адзінокі пенсіянер — жонка памерла падтара года таму.

— Як дайшло да стварэння калгаса? — пытаю.

— Прыходзілі агенты і расхваливалі, тлумачылі, што лягчэй будзе жыць. Зямлі ў калгасе было 220 гектараў і ўсё конькі трэба было абраўляць. Было іх у нас 10 пар. Да цяжэйшай работы браўлі трактары на жалезных колах, напрыклад, для арання лугу. У калгасе не было сваіх трактароў. Карысталіся мы паслугамі Кляшчэлеўскай Машыннотрактарнай станцыі. Я быў трактарыстам у Дыдулях, але лічыўся работнікам МТС. У 1950 г. праходзіў я курсы і практику ў Голдапе. 9 мая ў Дыдулях успыхнуў пажар. Гарэць начало ў майго суседа. Згарэла ўся вёска. Трэба было неадкладна вяртацца дадому, аднаўляць будынкі, хадзіць на работу ў калгас і дадатковая даглядаць дзесяць кароў.

У 1956 годзе, пасля прыходу да ўлады Гамулкі, калгасы распушцілі. Гамулка прапанаваў, каб моцныя калгасы пакінуць, а кволія — ліквідаваць. Але людзі зрабілі наадварот. У нас рухому маёмасць падзялілі паводле працадзён. Падзялілі таксама калгаснае поле — кожны ўзяў свой участак, сад — павыкупівалі фруктовыя дрэвы. Паразбралі сваіх коней. Майго прадалі, то далі за яго трохі грошай.

Калгаснікі з Дыдуль, спазнаўшы горкі смак калектыву працы і не зліквідаваўшы недахопаў, аб якіх у 1956 годзе пісаў журналіст „Нівы”, вырашылі вярнуцца да аднаасобніцтва. А тая рэшта зямлі, якая засталася ад калгаса, ляжала аблогам аж да 1965 года, калі пе-

Першапачаткова калгасны, а потым саўгасны будынак трывалеца яничмоцна. Бракуе ў ім толькі шыб.

рану је саўгас. Пазней у Дыдулях паставілі жылыя блёкі і пасялілі ў іх прыезджых з розных бакоў краіны саўгаснікаў. Працавалі яны на жывёлагадоўчай ферме. Цяпер і саўгас разваліўся. Зямля зноў ляжыць аблогам, гаспадарчыя будынкі пустуюць, а рабочыя ў блёках засталіся без працы. Старэйшыя атрымалі пенсіі, малодшым прыходзіцца карыстацца сацыяльнай дапамогай. Некаторыя трывалеца хатнюю жывёлу.

— Як успамінаце калгасны перыяд? — пытаю майго субъеседніка.

— У калгас людзі ішлі неахвотна, але тады не было горшч, чым цяпер. Працавалі мы, зараблялі працадні і неяк жылі. Можна сказаць, дружна, бо я чатыры разы выпраўляў хрысціны і цэлую вёску запрашай. Калгас навучыў мяне многаму. Закончыў я курсы трактарыстаў і брыгадзіраў. Для мяне, якому адукцыя абарвалася на другім класе, гэта была вялікая школа. Пасля я нават аграномам тлумачыў як трэба рэгуляваць сеялкі.

Гутарка пра мінулае незадважна сышодзіць на сённяшні дзень. Ян Ваўтанюк лічыць, што калісь вяскоўцы мелі лепшае сацыяльнае забеспечэнне: ву-

чыліся і лячыліся бясплатна. Цяпер не маеш грошай — памірай! А ў навакольных вёсках пазакрываюць ўсе школы і амбулаторы. Здзіўляецца яшчэ, адкуль у тадышнія дзяржавы былі гроши на ўсё. Столікі ж калісці набудавалі, а цяпер гэта разбураеца, марнуеца людская праца.

Ад прафесійнай і грамадской дзеянасці — 23 гады быў солтысам вёскі — засталася ў Яна Ваўтанюка цэлая папка ўзнагарод: медалёў, адзнак, ганаровых грамат. Апошнюю атрымалі абое з жонкай у 1998 годзе. У бельскім ваенкамаце ўручылі ім тады срэбны медаль „За заслугі для абаронніцтва краіны” за тое, што іх чатыры сыны служылі ў войску. Самога Яна Ваўтанюка прызываў у войска таксама гэты ж ваенкамат.

— Калгас навучыў мяне жыць. Я не быў прагнены, але ў жыцці дасягнүў усё, чаго хацеў. Дзяцей паслаў на сваё, кожнае з іх мае сваю сям'ю, — сціпла адзначае Ян Ваўтанюк, спаглядаючы на ўнука, які, карыстаючыся зімнімі канікуламі, наведаў дзеда.

Міхал Мінцэвіч
Фота аўтара

Ля мікрофона Яраслаў Іванюк

З 1 лютага 2001 года кіраўніком Рэдакцыі перадач для нацыянальных меншасцей у Радыё Беласток узняўся Ян Ваўтанюк, які на месцы гэтага замяніў Уладзіслава Праховіча.

Рэдакцыя перадач для нацыянальных меншасцей у Радыё Беласток узняўся ў 1991 годзе. Раней — ад 1956 г. — у беластоцкіх рэгіянальных радыёперадачах гучалі раз у тыдзень 5-хвілінныя перадачі на беларускай мове. З цягам часу акенца гэтае павялічвалася — пасля ўзнікнення згаданай рэдакцыі беларускамоўная перадачы сталі выходзіць у эфір па 15 хвілін у дзень, а па пятніцах ды нядзелях — па 30 хвілін. Перадачы на літоўскай і ўкраінскай мовах выходзіць у эфір 2 разы ў тыдзень па 15 хвілін ды 30 хвілін у нядзелью. Дадаткова, у суботу, на беларускай мове гучыць „Канцэрт пажаданняў”. Журналісты Рэдакцыі перадач для нацыянальных меншасцей адлюстроўваюць штодзённыя побыт меншасцей у Польшчы ды пепрадаюць весткі з Беларусі, Літвы і Украіні. Агулам працуе іх там 8 чалавек на поўным штаце, 5 пастаянных супрацоўнікаў ды 3 карэспандэнтаў — 2 у Беларусі і 1 ва Украіне.

Яраслаў Іванюк (1969 год нараджэння, гісторык па адукацыі) на Радыё Беласток працуе з 1 ліпеня 1996 года, дзе

падрыхтоўвае беларускамоўныя перадачы. Крыху са спазненнем я адзначу, што ўласцівая наменклатура тут вельмі важная. Абсалютна нельга напісаць, напрклад, што Я. Іванюк працуе ў... беларускай рэдакцыі беластоцкага радыё. А гэта таму, што ў ніводным электронным СMI ў Беластоку ні беларускай, ні якой-колечы іншай нацыянальнай рэдакцыі няма. Усе тэя СMI таксама вельмі прачуленыя на нацыянальным пункце. Прыкладова, згадка пра магчымасць узнікнення беларускай рэдакцыі ў якой-небудзь беластоцкай радыёстанцыі ці рэгіянальным тэлецэнтру раўнаважная — сама менш — страце незалежнасці Польшчай.

Беларуская рэдакцыя існуе затое, без шкоды для чыёй-небудзь незалежнасці, у варшаўскім Радыё Палёнія (звалася яна нейкі час 5-й праграмай для замежжа). Рэдакцыя тая — адзінай такай ў Польшчы. І ў гэтай, вось, Беларускай рэдакцыі Радыё Палёнія Я. Іванюк працаўваў у 1992-1996 гадах ды быў адным з яе засновальнікаў. У гэты час выдаваў таксама польска-беларускі часопіс „Дыскусія” — у 1993-1994 гг. выйшла яго пад 10 нумароў.

У Радыё Беласток Я. Іванюк часта здаймаецца гістарычнымі і асветнымі пытаннямі ды весткамі з Рэспублікі Беларусь. Ён сам, як і яго калегі, супрацоўнічае з варшаўскім Радыё Палёнія — тэмамі, якія закранае тут і там, паўта-

раюцца, але іхня распрацоўка не. У Беластоку журналіст мае 15 хвілін беларускамоўнага эфіру ў дзень, а ў Варшаве таго беларускага эфіру 4 гадзіны. У варшаўскім радыё Я. Іванюк мае некалькі аўтарскіх рубрык — напрыклад „Гістарычнае падарожжа”. Пастаянную рубрыку мае таксама ў польскім эфіры Радыё Беласток — „Azyl — program o prawach człowieka”. Перадача выходитць у эфір у першую сераду месяца з 20.05 да 20.30.

Я. Іванюк са сваім калегам Юрым Ляшчынскім прадстаўлялі Радыё Беласток на фестывалі рэпартажу ў Берліне „Prix Europa” ў 2000 годзе, дзе презентаваўся іх супольны матэрыял „Феномен” пра нелегальную презідэнцкія выбары ў Беларусі. Гэтая аўтарская суполка мае даўжэйшую традыцыю — Я. Іванюк і Ю. Ляшчынскі зрабілі разам, між іншым, серию перадач пра Белавежскую пушчу.

У сакавіку 2000 года Я. Іванюк адчыніў у Інтэрнэце бюлётэн „Камунікат” (<http://terpublika.pl/kamunikat/>). Бюлётэн збірае тэксты пра Беларусь і беларушчыну, якія паказваюцца ў польскіх СMI. У верасні 2000 г. „Камунікат” быў выпадлена маніторынгам Радыё Свабода, на хвалях якога атрымаў станоўчую ацэнку сярод іншых, презентаваных пражскай радыёстанцыяй, беларускіх старонак сеціва. Інтэрнэтаўскі „Камунікат”, праўду кажучы, заслуга не аднаго Я. Іванюка.

— Сеціва прыцягвала мяне як гледача, але каб пачаць самому там нешта

паказаць — уяўлялася мне таемнай справай, — успамінае сёння свае першыя крокі.

І тады з ценю мужа-радыёжурналіста выйшла Дануся Іванюк — па адукацыі матэматык. Яна прачытала можа з чвэрць раздзела ў кнізе пра HTML (фармальную мову, у якой запісваюцца інтэрнэтаўскія старонкі), села за хатні камп’ютэр і ў адзін вечар распрацавала мужаву задуму. Затым яны загрузілі ўесь выдавецкі праект на бясплатны сервер і... таемная на пачатку ідэя абыярнулася ў реальную частку глабальнай інфармацыйнай прасторы.

Часамі сустракаю Я. Іванюка на прэс-канферэнцыях ды заўжды адзначаю, што свае занатоўкі робіць ён пабеларуску, але лацінскай азбукай. Ці цяпер, як кіраўнік рэдакцыі, прымусіць да лацінкі і сваіх супрацоўнікаў? На гэткае пытанне адказвае, што беларускі варыянт „Карана” надрукаваны арабскім пісьмом, а ў яго няма і намеру пераконваць каго-небудзь да той ці іншай традыцыі (інтэрнэтаўскі „Камунікат” выходитць кірыліцай). Зрешты, якое значэнне для слухача, гаворыць журналіст лацінкай ці кірыліцай?

Калі ў 1992 годзе Я. Іванюк упершыню пераступіў у Варшаве парог радыёстанцыі, старыя спрэктываваныя журналісты сказаіці яму, што радыё — гэта такая вакцына, якую чалавек або глытане і захварэ на ўсё жыццё, або аднадзе з працы пасля трох месяцаў. Яраславу на радыё ідзе дзесяты год.

Аляксандр Максімюк

Літафатуна-мастаўка старонка (493)

Міра Лукша

* * *

З гарачай прасціны скаўтуся відуічы прамен. Джалом упіўся ў грудзі ледзь улоўны ўспамін. Па пене фіранак заплывае ў душу новы дзень. У ссохлыя вусны заглыбляе карэнне палын.

На струне маёй зайграць так мог толькі ты, I погалас гойны над белаю столлю дрыжысьць. Ляцела на супстреч душа скрэз сівия гады, Кранулісі крылы агнём... мы пайшлі далей жыць.

У болю родна-пякучым і адчай балочча-адным Апёклыя пёры паложым у книгу на мілы ўспамін, Да мёртвага клёну ліста і кветкі ссівелай як дым, На слова, што ажываюць, калі ты з імі адзін.

Алена ТАНАНА

* * *

Адна. Ускрай дрыготкага спакою, Пад шараватым позіркам даходжу... Стрымаць сябе і не крануць рукою Тваю раздратаваную душу! Паверыць, што і гэта — адбаліць, Да роспачы ў тваіх вачах прывыкнуць, Над прорвана пабачыць — і не ўскрыкнуць, Жыцца табе — у смерці не маліць! Стрымаць сябе. І не пісаць лісты. Дажджу шаптаць „суцініся” ці „сущесці” I прычакаць, што міма пройдзеши ты I да маёй душы не дакранешся.

Таццяна ЛЕХ

* * *

На што адказаць не хачу, не пытайся. Ёсць вернасць, ды толькі няма ў ёй кахрання, Калі няма здрады, навошта прызнанні, — Са мною да ранку — на вечнасць! — застанься.

Пачай маю бездань — збянтэжыцца сэрца. Ды не заўважай, што прыгожыя вочы, Я — чорная птушка, я птушка ў ночы — Імла назаўсёды за мной застанецца.

Даруй: не табе аддаю сваёй цела I не для цябе гэты сумныя слова; На рэшткі разбішы твой скарб мармуровы, Да першага промня сюды прыгляцела.

Міра Лукша

* * *

той верш каітаваў жыцьцё больш за тыя хвіліны калі ён пісаўся калі чытала яго табе калі чытала яго дзяўчына што ходзіць па гасцініцах ды паліевых дарогах і калі ён ляцеў у сметніцу i сам упартка распрастоўваў ліст на якім быў аддрукаваны — ён пачаў жыць сваім жыцьцём і не мой стаў хоць каітаваў мне маё жыцьцё

Мілана Шушкевіч

* * *

Уэсю вясна. Ну хто б падумаў, Што гэтак хутка прамільгне Той сіні сон і толькі сумам Па фотаздымках на сцяне У нас з табою адгукненца Святло марозу, звон галін На ветры. Болей не ўсміхненца Нам кніга ічасця — ты адзін I я адна, а фотакарткі На сценах замяніў плакат. I думкі: варта ці не варта Жыць, верыць, плакаць і чакаць?

Вера БУЛАНДА

Дзякую

Дзякую, што быў, што ёсць Далёка і блізка — са мной. Не муж, не сваяк і не госць, Родны і мілы — не мой.

Знічак значэльых рой — Да ног маіх упадзе. Мне б загадаць з табой... A як нам сустрэцца і дзе?

Калі? I навошта? Смех Я чую і твой, і чуксы: Нібы за вялікі грэх Распята я на крыжы.

Дзякую, што быў, што ёсць Родны і мілы — не мой. Не муж, не сваяк і не госць. Далёка і блізка — са мной.

Юблейнае

Юблейнае, юблей любяць людзі старыя ўжо змалку. Якім да шчасця патрэбна ўвага, паклоны ды надутыя слова. Каб узмоцніць у іх пачуццё сваёй трываласці, сілы, таленту. Яны ўмеюць дбаць, каб пра іх не забывалі, каб спявалі ім хвалу. Калі іх называюць пэстамі, яны ўсюды торкаюцца са сваімі творамі, бегаюць за тым, каб іх друкавалі, гатовы нават калашнікава выцягнуць, калі што не так. Калі не ўшануюць, не заўважаць, медаль не прышпіляць. I кожны іхны срэбны волас у іх на вагу золата.

Надзея Артымовіч заўсёды была ад гэткага далёка. I ад нас, у тым блізкім Бельску. I ў Варшаве. I ў сваім паэтычным свеце. Без умеласці ці ахвоты „прабівача”, рассядцаца на сваёй пазыцы. Толькі некаторыя адважваюцца рабіць часам тое, што трэба, — хоць Надзяя, зачыненая як далікатны слімачок у сваім доміку, абаранеца ад таго дзіка непрыхільнага і жорсткага вонкавага свetu, — некаторыя, як Юрка Туронак, які

амаль сілай сабраў Надзіна і паказаў яе людзям. Бо верш, хоць ён запіс стану душы, вырываеца з-пад пяра і кладзеца на паперу таму, хоча азвеща таксама і ў іншых душах. Жыць сваім жыццём, адасобленым ад свайго тварца. Верш становіца скарбам чытача, чытачаў. Выбраных. Таксама выбраных. З народу выбранага Богам на пакуту.

Сядзелі мы з сябрамі нядаўна, і разважалі: што гэта такое ёсць, боскае ў чалавеку, што яго да Бога ўпадабняе (Ён жа сатварыў Адама на сваё падабенства). I што хацей яшчэ даць Бог людзям, даючы само жыццё (вечнае!), красу, мову, натхненне жыць прыгожа, чыста і сумленна? Каб шчаслівымі быў — рашыла я. Каб іх душа аж плавілася ў тым шчасці. Ды не: каб душа ягоная ўзрастала да таго боскага, цераз пакуты і боль. Адзіноту. Bo i Ён — самотны, ва ўсёведанні Дабра і Зла. A такі цяжар — на якія плечы?..

Каму трэба, хай палічыць кожны Надзін сівы волас.

Кожны з іх, і вершай, важыць большымі вашы медалёвымі словамі.

Міра Лукша

Надзея Артымовіч

* * *

іржа твой ценъ¹
як музыка
ў белых пальцах

адзін неабходны верш
іржа музыка ценъ

адзін неабходны верш
як матчынае маўчанне
анямелы парог

верш як час

* * *

у сваіх кароткіх вершах я нічога не гавару
я ніколі нічога не сказала нікому
я нямая

я не люблю эксперыменту над чалавекам

я аналізавала кепскія сталічныя
і правінцыяльныя біяграфіі
і гладкія лісты ад сваіх знаёмых
я крыху ведаю

мяне не хапае на сэнс маіх Бацькоў

мяне амаль няма

Таццяна БОНДАРАВА

* * *

Назаўжыды — без мяне.
Назаўжыды — не з табою.
Можса, нават у сне
Не сустрэнемся болей.

У пакутах бяссонніц
Блukaюць бяздольна
Цені двух галасоў,
Зледзяньелых да болю.

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

„Зорка” святкуе юбілей

Агафон Абродтка святкуе

Усталі рана: бацька, маці.
— Сёня свята ў нашай хаце.
І гаворці: — Гэтым днём
Ты радзіўся, Агафон.

Баец Армii Чырвонай
Тваім бацькам быў хрышчоным
Згінуў дзеся калі Берліна
Нам — астаўся толькі здымак.

Агафон: — Мяне цікавіц
Мо ў дома ён аставіў
Такога сына як я.
Ён сваяк мне, мы ёс сям'я.

Вышиаў з хаты наш Абродтка,
Сабраў усіх дванаццацьгодкаў
Пераможцам — наши дзеткі
Кладуць на магіле кветкі.

Польска-беларуская крыжаванка № 9

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклеенымі кантрольнымі талонамі) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку № 5: Моц, фунт, тэлефон, талент, каса. Мэта, голас, цела, фея, фон, бунт, птах.

Узнагароды, запісныя кніжкі, выйграці: **Анджэліна Ляшчынская** з Нарвы, **Юстына Лесек** з Гайнаўкі, **Аня Андраюк** з Бельска-Падляшскага, **Аня Раманюк** са Старога Беразова, **Наталля Сцяпаниук** з Беластока. Віншаем!

Gra	▼	Ryż	▼	Rynek	▼	Mos
Grzybek	►	▼		Bicz		Kosiarz
Źródło	►			▼		▼
	—					
Irys		◄		◄	◄	
Strzelec	►	◄	◄	►	►	
	—		—	—	—	

Доўга думала я, як назваць нашу святочную старонку, з наўгодаў 45 гадавіны „Нівы”.

У канцы падказаў мне Агафон Абродтка — герой з 1956 года, які меў быць прыкладам для дзяцей і моладзі.

Запрашаю таксама ў свет чорнабелых фатографій, адшуканых у рэдакцыйным архіве. Добрай гульні!

ЗОРКА

Агітатар Абродтка!

Гартаючы першыя нумары „Нівы” з 1956 г., я прыкметна надта цікавы цыкл — „Прыгоды Агафона Абродткі”. Вабіў ён не толькі майм любімым жанрам — коміксам. Зразу, неяк маніякальна ў вочы кідаліся загалоўкі-лозунгі — „Агафон Абродтка віншуе з Першым Мая”, „Агафон Абродтка ў Трасцянцы” (наш герой змагаўся там за свято), „Агафон Абродтка кляймуе п’янюг”, „Агафон Абродтка на сенажаці”, „Агафон Абродтка распаўсюджвае «Ніву»”, „Агафон Абродтка арганізуе”, „Агафон у бельскай кнігарні” (тут выявілася, што сітуацыя беларускай кніжкі і зараз такая як павеека назад), ці „Агафон Абродтка купляе матыцыкі”.

Прыгоды нашага Абродткі раз памяшчаліся ў сярэдзіне „Нівы”, раз на апошніяй старонцы, без паслядоўнасці. Яго аўтарам быў штатны паэт, які друкаваўся пад псевданімам „Сошка” — Вацлаў Асіповіч з Тапалян. Найбошль здзіўляў пра-пагандыстыкі харектар комікса. Сам герой сёння і смешны, і няшкодны. Але тады — у канцы пяцідзесятых, адпаведна „накручваў моладзь і падлеткаў”. Вучыў „адзінага слушнага думання”, падказваў, каго любіць і з кім або з чым змагацца.

Здаецца, гэта быў пачатак ідэі „Зоркі”. Хаця цяжка сказаць, што Агафон Абродтка меў за задачу агітаваць адно дзяцей і моладзь. Гэты бойкі і бескампромісны герой мог падабацца і чытачам у сталым узросце, якім хацелася нешта арганізація ці купіць матыцыкі.

Г. К.

Малым сябрам

Рубрика паявілася напрыканцы 1956 года. Гэта быў таксама канкрэтны пачатак нашай „Зоркі”. Тадышнія допісы школьнікаў — што шчыра здзіўляе — амаль такія як і зараз. Усе карэспандэнты (найчасцей цэлым класам або школай) прызнаюцца „Ніве” ў любові і вернасці. Ну і зразумела ўсе напамінаюць пра сваю любоў да беларускай мовы. Тадышнія вучні многі і ахвотна спяваюць, прадстаўляюць, дэкламуюць.

Рэдактары, у сваю чаргу таксама не змянілі фронту. Яны цераз павеека гатовы вам дапамагаць і выводзіць у людзі. Далей вядуць антынікаціяльнавую пропаганду. Праўда, наша агітация робіцца зараз рукамі бельскага кабарэ „Куль”.

Чытачы таксама не памянялі густу — давай ім толькі апошнюю старонку і здымкі! Больш амбітныя артыкулы далей чытаюць настаўнікі.

Г. К.

„Зорка” начавала на падушках

Пра пачаткі „Зоркі” гутарым з першым яе рэдактарам Верай ВАЛКАВЫЦКАЙ.

Дзяўчата з 50-х гадоў.

— Хто прыдумаў „Зорку”?

— Рэдактар „Нівы” Георгій Валкавыцкі. Была такая патрэба. Проста ў рэдакцыю пачалі пісаць дзеци. Пачаткова мы памяшчалі іх творчасць у рубрыцы „Малым сябрам”. „Куточак дзециям” з’явіўся ўжо ў 1957 годзе („Ніва” пачала выходзіць у 1956 годзе). У сувязі з вялікай колькасцю матэрыялаў дзяцей і зацікаўленнем мы рашилі выдаваць асобную старонку.

— Хто прыдумаў ёй назуву?

— З назвай быў праблемы. Спачатку мы хацелі, каб старонкі адведзеныя дзеткам быў азагалоўлены „Газета беларускіх дзяцей”. Аднак гэтая прапанова не спадабалася тагачасным уладам. Яны закінулі нам

прапаганду нацыяналізму. „Зорка” — гэта прапанова школьнікаў, якія адгукнуліся на праведзены намі конкурс.

— Ці былі іншыя прапановы?

— Многа не было. Памятаю, што спадабалася нам яшчэ прапанова „Каласкі”. Перамагла аднак „Зорка”, здаецца, дзякуючы папулярнай у той час песні „Зорка Венера” на слова верша Максіма Багдановіча.

— Як у канцы 50-х гадоў дзеци ўспрымалі „Зорку”?

— Зразу мы мелі многа чытачоў. Тады ўсё вёскі яшчэ быў беларускамоўныя. Памятаю, калі заязджалі мы ў школу, людзі вельмі цешыліся і перажывалі сустрэчу. Гаварылася нават, што „Ніва” гэта дадатак да „Зоркі”.

— Якія здарэнні, сустрэчы запамятаўся Вам найболыш?

— Памятаю, як начавала ў Тарнопалі, у паэта Уладзіміра Гайдука. Тады ён быў вучнем пачатковай школы. Пасля напісаў верш пра „Зорку”, якая начавала ў іх хаце. Памятаю таксама, як аднойчы падехала я ў Лешку на адкрыццё гуртка беларускай мовы. У тыя часы трэба было начаваць па людзях. Аўтобусы ездзілі рэдка, машины таксама быў рэдкасцю. Мой цягнік у Белаосток ехаў у шэсць раніцы. Да таго з Лешку на прыпыні было за тры кіламетры. На дадатак стаяў на дварэ вялікі мароз. Нягледзячы на абставіны цэлая школа прыйшла правесці мяне на вялікіх, мяккіх падушках.

Іншы ўспамін датычыць вёскі Стрыкі на Бельшчыне. Там па пропанове Яраслава Каstryчніка наша рэдакцыя дапамагала закладаць беларускую школу. (Так, у той час многія школы працавалі на беларускай мове, а польская мова была

Школьнікі завіталі ў рэдакцыю (канец 50-х гадоў). Разам рэдактар В. Валкавыцкая (ззаду).

толькі прадметам, як сёння беларуская — Г. К.). Пасля ўдалага завяршэння справы вяскоўцы наладзілі шыкарную гасціну. Спэцыяльна для мяне зрабілі танцевальную забаву. А пасля танцаў паклалі мяне на вялікіх, мяккіх падушках.

— Як з перспектывы гадоў Вы ацэньваеце „Зорку”?

— Вельмі высока. Мяне надзвычай радуюць здзімальныя артыкулы маладых карэспандэнтаў-журналістаў. Яны ствараюць гісторыю. Хачу сказаць, што і сёння „Ніва” — дадатак да „Зоркі”.

Гутарыла Ганна КАНДРАЦЮК

(„Ніва” № 29, 1998 г.)

Фота з архіва „Нівы”

„Ніва”

„Ніва” выходзіць як тыднёвік.
На яе старонках кожны
Знойдзе штосьці для сябе.
Дзеци з вялікай ахвотай
Заглядаюць на старонкі „Зоркі”.
Там ёсць крыжаванкі
(За якія можна
Выйграць узнагароды),
Творы малых літаратаў
І вядомых пісьменнікаў.

Аня ЛАПІНСКАЯ, Гімназія ў Нарве, 2001 г.

Сцеражы свой голас!

Мікола Курцэвіч з вёскі Белагорцы, Сакольскі павет мае 13 год. Ён вельмі любіць співаць. Валодае надзвычай чыстым, мілагучным голасам. Песні вучыцца ад сваёй маці і старэйшых лодзей, якія яничэ не забылі чудоўныя, даўнія родныя беларускія песні, як: „Ціха і плаўна ў далъ кочияца воды”, „Час да дому час, час і пара” і інші.

Мы ішчыра цешымся, што ў нашых беларускіх вёсках сустракаецца штораз больш народных талентаў. Цешымся тым больш, што гэтыя таленты праяўляюцца ў спеве. Нашаму маладому чытачу-спіяваку радзім перш за ўсё вельмі ішчыра зачыніца вучобай у пачатковай школе, як і вывучэннем нот, сцеражы свой голас (часта ўжо ў такім узросце пачынаюць курыць!). А потым, калі спатрэбіца, дапаможам у паступленні ў адпаведную школу.

С. Я.

„Ніва” № 40 ад 1956 года,
„Малым сябрам”

45 гадоў пазней...

У Белагорцах толькі бабуля Сафія памятае Міколу Курцэвіча. Памёрён 15 гадоў таму, далёка ад роднай хаты і людзей. Яшчэ ў маладыя гады наш герой падехаў шукаць лепшай долі на „Прусы” (паўночна-ўсходняя Сувальшчына), дзе, як кажуць белагорцы, „пайшоў у сабачую скурку”.

Наш герой не скарыстаў з парад рэдактара С. Я. Не закончыў нікай школы, не вывучыў нот, не скарыстаў з „дапамогі паступіць у адпаведную школу”. Быццам на злосць рэдакцыі, наш герой, стаў нявольнікам дрэнных звычак — як курэнне і піццё спіртных напояў.

У вёсцы Белагорцы не памятаюць ні песьні, ні голасу маладога Міколы Курцэвіча. Яго лёс, хутчэй за ўсё, выклікае спачуванне.

І вось, падумалася мне, хай будзе ён перасцярогай для іншых маладых талентаў. Наша гісторыя паказвае, што не варта ігнараваць слова рэдактараў.

Г. К.

Нядайна ў рэдакцыю прыслала ліст звяно пятага класа са школы ў Рыбалах, Бельскага павета. Паслушайце, што яны пішуць:

«23.XI.1956 года адбыўся сход звяна вучаніц пятага класа. На гэтым сходзе мы чыталі „Ніву”. Нас вельмі зацікавіў куток „Маладым сябрам”.

Дарагая рэдакцыя! У нас таксама ёсць беларуская школа і мы вельмі любім сваю родную беларускую мову і любім апавяданні пісьменнікаў. З вялікім захапленнем слухаем апавяданні, якія наша настаўніца нам чытае.

У нашай школе ёсць драмгуртак. Драмгуртак, пад кірауніцтвам настаўніцы апрацоўвае беларускія п'ескі.

У сувязі з гадавінай Кастрычніцкай рэвалюцыі наш драмгуртак пастаўі чацвёрты і пяты акты драмы Янкі Купалы „Раскіданае гнядзо”, а цяпер падрыхтоўваем „Партызаны” — Кандрата Крапівы.

Нашы бацькі цешацца з таго, што мы маєм магчымасць вучыцца на сва-

её роднай беларускай мове. Апрача таго, у нашай школе ёсць хор. Хор співае беларускія песні, напрыклад, „Ці свет, ці світае”, беларускія частушки і іншыя.

Яничэ на заканчэнне хочам напісаць, што мы вельмі любім чытаць „Ніву”. Асабліва моцна нас цікавіць апошняя яе старонка „Гумар і сатыра”, дзе змянчаюцца розныя гумары».

„Ніва” № 44 ад 1956 года, „Малым сябрам”

* * *

45 гадоў пазней...

Школа ў Рыбалах яшчэ існуе. Большаясці бацькоў не цікавіць, каб іх дзеткі вывучаць беларускую мову — у школе толькі горстачка дзяцей ходзіць на родную мову (неабязьковы прадмет). Старэйшыя вучні, якія пайшлі ў Гімназію ў Заблудаў, цалкам адлучыліся ад беларускай мовы. Куды тая любоў, куды тая пашана да роднай беларускай мовы дзелася?

Г. К.

Во дзе была забава!

Выступае амбасадар РБ Мікалай Крэчка.

[1 — працяг] руская культура ў Польшчы не можа згінучы. Песню трэба цаніць незалежна ад палітычных поглядаў.

Афіцыйных гасцей было і сёлета шмат: паслы Сейма, консулы, духавенства, прадстаўнік презідэнта, але былі нават экзатычныя: з Румыніі, Саудаўскай Аравіі і іншыя. Амбасадар РБ у Польшчы Мікалай Крэчка зачытаў прывітальны ліст ад прэм'ер-міністра РБ Уладзіміра Ярмошына.

Фестываль мог адбыцца дзякуючы дапамозе Міністэрства культуры і нацыянальнай спадчыны РП.

Знайшліся, як заўсёды, і спонсары. Іх доўга пералічвала сакратар ГП БГКТ В. Ласкевіч. Ваяводскіх улад сярод іх не было.

У гэтym годзе было і нешта новае: канцэрт вяла „магутная кучка”: Валянціна Ласкевіч, Эва Ласкевіч, яе дачка, Юрка Астапчук, „прымак”, ды госьць з Гародні — Алег Лойка. Гэтая „кучка” па чарзе прадстаўляла выкананія, часамі з каментарыямі.

Неспадзянана добра заспявалі „Тыневічанкі”. А ўжо ж, здавалася, восьвесь ды і развалицца. Перажывалі розныя хваробы, скони, але калі трэба — так заспявалі, як ніколі.

А глянцы ж на „Хлопцаў-рыбалоўцаў”! Прыехалі толькі ўдаіх — Янка Бурнос і Пётр Мартынюк — хто быў хворы, у каго жалоба. Цяжка было паверыць у тое, што ў іх выйдзе. А выйшла!

А як вырас беластоцкі калектыв „Крыніца” пад упраўленнем Віктара Маланчыка! Яму прызнаў сваю ўзнагароду пасол Ян Сычэўскі, і ёсць за што, хаця ён — свой.

Калі співаў эстрадны калектыв „Лідэр”, дык у „Каласкоў” самі ногі пачалі хадзіць. Моладзь танцевала, бавілася збоку сцэны. А пасля інейкай старэйшай жанчыны ў капелюшы ўстала са свайго месца і там жа пачала віраваць у тakt музыki. Во дзе была забава!

На заканчэнне канцэрта выступіў мастакі калектыв „Бяседа” з Мінска.

Ада Чачуга

Фота Сяргея Грынявіцкага

PS. На „біс” выступілі толькі „Госці з нізін” і „Прымакі”, але публіка дамагалася шмат больш.

А.Ч.

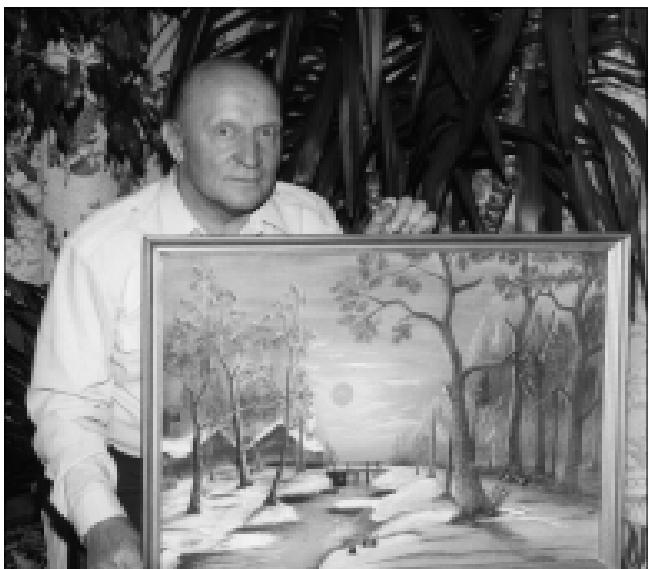
Дуэт з Рыбалаў: Янка Бурнос і Пётр Мартынюк.

Співае калектыв „Любашкі” з Дабровады.

Па слядах ніўскіх публікацый 1956 года

Буду зноў маляваць

— Ужо некалькі гадоў я на пенсіі. Купіў фарбы і зноў буду маляваць. Думаю пачаць з размалявання інтэр’ера альтанкі, — Васіль Янук паказвае на драўляную будоўлю, што стаіць у агародчыку, абсаджаным дэкаратыўнай расліннасцю.

Васіль Янук спатыкаю на панадворку, калі ідзе ў сваю сталірню. Герой двух артыкулаў у „Ніве”, якія друкаваліся ў 1956 годзе, жыве зараз з сям’ёй у прыгожым двухпавярховы доме ў Гайнайцы. Нядаўна прадаў ён гаспадарку ў Дубічах-Асочных, у якіх сорак пяць гадоў таму спаткаўся з журналістам „Ніве” Аляксандрам Амільянавічам. У адным артыкуле паведамлялася тады пра зацікаўленне Васіля Янuka жывапісам: *Аднак Васіль Янук з Дубіч-Асочных, пав. Гайнайка, калі вяртаецца*

пасля працы дамоў, спрацаванымі рукамі бярэ хатнія работы пэндзаль і фарбы, і аж да змроку малое. Пад пэндзalem гэтага маладога таленавітага юнака, які не бачыў супрацьднай палітры з фарбамі і не ведае першапачатковых правіл мастацтва, атрымліваючы прыгожыя краявіды, эцюды, партрэты, якія здobiaць драўляныя сцены хаты. У другім артыкуле журналіст пісаў пра дизайнера Народнага спартыўнага гуртка ў Дубічах-Асочных. Адным са

стваральнікамі яго быў Васіль Янук.

Карэспандэнт „Ніве”

— Аляксандр Амільянавіч прыязджаў да мяне некалькі разоў. Пісаў ён пра савецкіх салдат, што загінулі каля Дубіч-Асочных, падарыў мне кніжку „Мастацтва Савецкай Беларусі”, — Васіль Янук паказвае кніжку з пячаткай: «Рэдакцыя Беларускага штотыднёвіка „Ніва”, з датай 12 мая 1956 года і подпісам Аляксандра Амільянавіча. — Запрасіў ён мяне ў рэдакцыю „Ніве”, дзе спаткаў я Сакратата Яновіча і Mixasя Хмялеўскага. Яшчэ раней быў я карэспандэнтам Рады Беласток і дасылаў артыкулы ў польскамоўную газету. Пасля стаў карэспандэнтам „Ніве” і некалькі разоў прымаў удзел у з’ездах карэспандэнтаў. Перадавалі мне канверты з адресам „Ніве” і я дасылаў арты-

кулы пра спартыўныя спаборніцтвы, работы на дарогах і цікавішыя здарэнні з жыцця вёскі і акоўцы. З карцінамі быў я ў рэдакцыі „Ніве”, а пасля паказваў іх у мастацкім ліцеі ў Беластоку.

Мастак

— Пасля артыкула ў „Ніве” я яшчэ многа маляваў. Спачатку свае працы раздаваў, затым некаторыя прадаваў. Найчасцей маляваў я краявіды, лясную жывёлу і расліннасць, карыстаючыся акварэлямі, бо на лепшыя фарбы грошай не хапала. Бывала, што выконваў свае працы на палатне ці дошках, найчасцей маляваў на паперы або фанеры, — успамінае Васіль Янук, паказваючы карціны, якія ў яго захаваліся.

— Зараз палова Нарвы мае мужавыя рэзультаты, — уключасцца ў размову Яўгенія Янuka, успамінаючы перыяд, калі жылі ў Нарве, дзе муж быў кіраўніком Дарожнай акругі Павятовой управы дарог у Гайнайцы.

Васіль Янук прафесійна займаўся будовай і рамонтамі дарог. Пачынаў з пасады звычайнага чыноўніка ў Грамадскай радзе ў Новаберазове, а пасля заканчэння Дарожна-будаўнічага тэхнікума кіраваў працамі на дарогах Гайнайщыны. Вяртаючыся дамоў, маляваў і так паўсталя каля сямідзесяці карцін. У Нарве намаляваў свае апошнія працы. Калі ў 1979 годзе перебраўся ў новазбудаваны дом у Гайнайку, перастаў маляваць.

Спартсмен

— Заснаваў я ЛЗСы (Народны спартыўны гурткі — А. М.) у Дубічах-Асочных, Істоку, Койлах, Курашаве і Трыніві, а ў Новаберазове ўключыўся ў дзейнасць ужо існуючага гуртка, — мой суразмоўца пачынае успамінаць пра спартыўныя зацікаўленні. — Васіль

я з сабой ядро, дыск і іншыя спартыўныя снарады. Першы спартыўны гурткі заснаваў я ў Дубічах-Асочных. Разам са мной першымі ўступілі ў яго Аляксей Філіповіч і Павел Астапчук. Гэты апошні быў тады самым лепшым веласіпедыстам у рэгіёне. Пазней у Беластоку трэніраваў веласіпедыстай.

Васіль Янук быў найлепшым ў бегах на 100 метраў, але бегаў таксама на дойгія дыстанцыі, ездзіў на веласіпедзе, скакаў на адлегласць, кідаў дыскам і штурхаваў ядро. Рыхтуючыся да спартыўстваў, прабягаў і па 20 кіламетраў у дзень. У Васіля Янuka многа дыпломаў з гмінных і павятовых спартыўстваў. У 1955 годзе заняў другое месца ў Беластоцкім ваяводстве ў бегах з перашкодамі на трэх кіламетрах, а ў 1958 годзе перамог у бегу на трэх кіламетрах ў Гайнайскім павеце.

— Калі мы пажаніліся, ён яшчэ трэніраваў і ездзіў на спартыўстваў. Пасля я стала намагацца, каб пакінуў спорт, бо не было часу на сямейнае жыццё, — успамінае жонка Яўгенія.

Васіль Янук закончыў курсы спартыўнага інструктара ды суддзі, арганізаваў многа вясковых спартакіяд. Апошняя арганізація у сямідзесяція гады для вучняў Нарваўскай гміны. За грамадскую дзейнасць на спартыўнай ніве атрымаў адзнаку „Заслужаны Беласточчыніс”.

Зараз Васіль Янук жыве з жонкай, сям’ёй сына і цешчай у вялікім доме ў Гайнайцы. Не будзе ўжо займацца спортам, але вернецца да малявання (купіў фарбы). Можа успаміны стануть штуршком, які дапаможа хутчэй вярнуцца ў мастацтва.

Аляксей Мароз
Фота аўтара

Месяц над Богінскай пушчай

Вячарэла, калі, ледзь жывыя, дабра-
ліся мы ў Стартова.

— Б-р-р-ры! — перад намі, як пад за-
каз, разгарнулася боская карціна.

Захад сонца над Богінскім возерам.
Неба, і вада спалучаліся ў адно колерам
густой чырвані. Чырвоны подых неба
і вады азарыў усю прастору.

Непрытомная ад уражання, бязволь-
на ўзіраліся ў крывавае сонца, што ак-
цёрска (быццам іграючы) купалася
у доўгім, аколеным змрочным борам,
люстры вады.

— Не хапае толькі аленя на фоне сон-
ца! — жартавалі мы, манікальна
пstryкаючы здымкі.

У Стартове, роднай мясціне жывапіс-
ца Пётры Сергіевіча, чаравала не толь-
кі магія колеру. Тут таксама іграла сло-
ва са словамі.

На другі дзень нам, як замежным ту-
рыстам, мясцовыя дзядзькі прапанава-
лі купіць, за 10 долараў, аленевы рог!

* * *

Свае палаткі ставім непадалёк возе-
ра, на панадворку колішняга двара па-
на Блажэвіча. У хатцы па-суседску за-
варваем кіпень на гарбату. Гаспадыня,
ветлівая бабулька, частую сліўкамі про-
ста з дрэва.

— А я вас рыбай пачастую, — запа-
ліўся падвыпіўшы дзядзька, сын гаспа-
дыні. — Дзяўчаткам „ухі” харашанькай
пакушаць нада!

Дзядзька ўмеў нагнаць апетыт! Яго
„уха” ўяўлялася як чарговая рытуаль-
ная страва, без якой нельга зразумець
стартурскі смак.

— Вось і беларуская гасціннасць! —
падумалася, калі наш кухар навалок
дроў і запаліў вогнішча. „Уха” на нелег-
альнай рыбе з Богінскага возера. Бу-
дзе пра што расказваць знаёмым і сям’і.

Палову вечара мы частаваліся абя-
цанкай... „што уха будзе”. Праўда, час
ад часу рыбная тэма калом ставала ў ро-

це. Наш сабутэльнік адчайна лаяўся на
безнадзею і паўсюднае зладзейства, на
безграшоё, урэшце на дамска-мужчын-
скія клопаты. Асабліва апошняя спра-
ва жыва нагадвала карціны з нашага
белацоцка-беларускага панадворка.

— Нашым бабам давай толькі гро-
шы і горад!

Пасля, калі дзядзька без слова прапаў-
са сваімі абяцанкамі, мы адчулы палёгку.

Яшчэ далёка за поўнач, ад возера, раз-
ам з імглой, несліся агрэсіўныя пера-
клічкі рыболоваў-браканьеў. Напера-
мен з імі кричаў драч.

* * *

Раніцай зноў нечаканае. Здавалася,
што наш час павярнуўся ў дзіцячыя га-
дды Пётры Сергіевіча.

— І што, уначы не памерзлі? — заме-
ст прывітання кінула ў наш бок цётка
Ванды.

Згодна з традыцыяй, гэта значыць,
з расой, кабета жала сярпом сваё жыті.
На іншым загоне дзядзька замашыста
касіў атаву. Далей, за плеценай агарод-
жай, у нашай бабулі (дзе варылі) ста-
яў воз з драўлянымі коламі.

— Нам, пенсінерам, многа не трэба,
— Ванда Вялічка, стартурская полька,
хоча расказаць пра дачку-лістаношку.

Дзяўчына ўжо ад вясны (зара пало-
ва жніўня) зарплаты не атрымоўвае.

— Многа яна зарабляла?
— Многа, у месяц па дзесяць долараў!

Хатні бюджет цёткі Ванды ратуюць
чарніцы з Богінскай пушчы.

— Семдзесят мільёнаў за лета на чар-
ніцах зарабілі! — цётка Ванда ганарыцца
працавітасцю дачкі.

— А гэты хлапец, з чорнымі вусіка-
мі, — бабуля зірнула на нашага Вяч-
аслава, — яшчэ не жанаты?

* * *

Пасля рытуальнай кавы ідзем у вё-
ску. Разам з намі маладыя краязнаўцы
з Відзаў. Здзіўляюць нас — яны амаль

Ванда Вялічка і Расціслаў Сініца, пенсінеры са Стартова.

мясцовыя і нічога не ведаюць пра Сер-
гіевіча. Затое цікавіць іх тэма савецкіх
партызан на Браслаўшчыне. З другога
боку (мова пра хлапцоў) — цікавіць іх
наш інтэлігентны падлетак — Цалінка!

Стартова цягнецца ўзбоч Богінска-
га возера за кіламетр. Многія дамы вы-
купілі ўжо гарадскія дачнікі. Сярод іх
шмат „лёнінградцаў”, як завуць тут жы-
хароў расійскага Санкт-Пецярбурга.

Месца, дзе нарадзіўся мастак, зарас-
ло бэзэм і пустазеллем. Толькі дзікія
мальвы (ці не ад дзеяслова „маляваць“?)
разбуяліся і цвітуць тут усё лета. А так
— ніякага следу, ніякай табліцы з інфар-

мацый. Не пабачылі і легендарнай бя-
розкі, якую пасадзіў сам Пётра Сергіевіч.
Пасля, калі прыядзяжу ёсды з Віль-
ні, заўсёды наведваў панадворак і сваё
дрэва, туціўся да тае бярозкі і плакаў.

— Хата яшчэ за немца згарэла, бя-
розку зрэзалі, — прыгадвалі стартурцы.
Паводле віскоўцаў — „усё нармальная”.

— То ж... помнік маюць яму паставіць!
Тут мы даведаліся, што помнік стане
на пляцы пана Блажэвіча, там, дзе мы
начавалі і дзе памерзлі як сабакі.

(працяг будзе)

Ганна КАНДРАЦЮК

Фота аўтара

Месца, дзе стаяў дом Пётры Сергіевіча.

Адкуль такія стаўкі?

Сацыяльны будынак паравознага
дэпо ў Чаромсе будаваўся гаспадарчым
спосабам і быў здадзены ў карыстаннне
у 1986 годзе. Змяшчаліся там адмініст-
рацыйныя кантры, навучальная зала,
начлежныя кватэр для машыністай,
сталовая, кухня і т.п.

У палове дзвесянтых гадоў у рам-
ках рэструктурызацыі ліквідавалі ста-
ловую і кухню. Затым паравознае дэ-
по апынулася ў новых арганізацыйных
структурах Прадпрыемства чыгунач-
нага рухомага саставу ў Беластоку.
Канторшчыкі перавялі на працу ў ад-
леглы Беласток. Службовыя памяш-
канні пуставалі.

У 1998 годзе па загадзе Санэпідэм-
станцыі вымушана была перанесціся
з драўлянага будынка чыгуначнай ам-
булаторыя. Начальнікі з Чаромхай-
скай секцыі Прадпрыемства чыгунач-
нага рухомага саставу прапанавалі па-
мяшканні ў сацыяльным будынку, які
трэба было б адрамантаваць. Бела-
стоцкая акуровая чыгуначная амбу-
латорыя (БАЧА) не мела грошай.
У дапамогу прыйшоў войт гміны. Ра-
ботнікі мясцовай амбулаторыі праца-

валі на грамадскіх пачатках пры аб-
сталівенні памяшканняў. Прыйм на-
чальнікі з Прадпрыемства абяцалі,
што амбулаторыя за аренду будзе пла-
ціць самую нізкую стаўку. Рэчаіснасць
выявіла нешта іншае.

У час прыёму ў аренду будынка ніх-
то з БАЧА, як і мясцовага кіраўніцтва
амбулаторыі, не паклапаціўся пра спі-
санне аренданага дагавору. Чыгуначнікі
працаўнікоў медслужбы абламанулі. Уся-
го некалькі месяцаў плацілі яны нізкую
арэндную стаўку. Да студзеня г.г. амбу-
латорыя ўжо плаціла 6 500 зл. (спачатку
— 2 100). У студзені стаўку зноў павысі-
лі. Прадпрыемства чыгуначнага рухомага
саставу патрабуе ўжо 6 950,85 зл. што-
месяц. Адзін з членаў праўлення пра-
фсаюза сказаў мне такое: „За кватэру
плошчай 40-50 квадратных метраў пра-
цаўнік плаціць 400 зл. квартплаты. Ам-
булаторыя карыстаецца плошчай 300 кв.
метраў, дык вымушана была б заплаціць
каля 2 400 зл. Адкуль тады такая сума?”
І я такое пытанне стаўлю дырэктору
Прадпрыемства чыгуначнага рухомага

саставу ў Беластоку.

Уладзімір СІДАРУК

На слядах ніўскіх публікаций 1956 года

Аб самародным таленіце

У 1956 годзе, у трэцім нумары, „Ні-
ва” ў артыкуле „Аб самародным талені-
це, яго сям’і і сельскагаспадарчым ка-
лектыве ў Нарве” пісала:

Аб самародным таленіце:

Пальцамі левай руکі трymае бронза-
вую прамавугольную трубачку. Правай
падняў са стала ножыны і апусціў іх
у жалезныя апілкі. (...) Ні адна апілка
не прыгапілася да іх. Энергічным рухам
нагасіў светло і праз хвіліну маніпуляваў
у цемры. Калі светло зноў напоўніла па-
кой з вільготнымі сценамі і ўбогай мебел-
лю, падсунутыя да жалезных апілак
ножыны схапілі іх і на кончыках утвары-
ліся маленькая, шэрэя шарыкі. Цяпер
ножыны былі намагнітаваны.

* * *

Даведаўся я, што Мікалай Койла ня-
доўга аддаваў сваю сілу волі і энергію
справе пабудавання сацыялізму. Не зла-
дзіўся з нарваўскім кааператывам, вяр-
нуўся на гаспадарку. У 1966 годзе ажаніўся
з удавою з Козлікаў, у якой было
ужо дзве дзяцей. Перабраліся ў Заблу-
даў, дзе нейкі час наймалі кватэру, а пас-
ля купілі ўласны дом. Мікалай Койла за-
кончыў курс па рамонце радыёпрыёмні-
каў і тэлевізараў. Адкрыў майстэрню,

якую вёў да 1995 года, да адыходу на
пенсію пасля інсульту; цяпер ён інвалід
I групы. Сужонству Койлаў нарадзіл-
ася троє дзяцей. Малодшы сын працуе
у Беластоку на чыгуначны. Дачка, сярэд-
няя, прысвяціла сябе на службу Богу; ця-
пер яна ў манастыры ў Дайлідах. І стар-
эйшы сын Ян прыняў духоўны сан.
Служыць настаяцелем прыхода ў Элку.
А беластоцкім тэлегледачам вядомы ён
з нядзельных праваслаўных передач.

Аляксандар ВЯРБІЦКІ

Па слядах ніўскіх публікацый 1956 года

Сяджу на даху, раблю, аж тут хмара наплывае. Хмара пойдзе бокам, бо я тут, Юрка Дамань!

Пастушок з гармонікам

Юрка Дамань як чарапіца ў пастаноўцы самадзеянаага гуртка з Меляшкоў.

Так яно і было. — Бо я ведаю! Чарашніцу іграў у меляшкоўскім тэатры вясковых гаспадаў, сам сабе такую ролю выдумаў, ды і скажу малітву з кніжкі, і людзі здаравеюць. І сапраўды, у бальніцах, дзе часта бываў, як інвалід, ад тae малітвы ўсе з хваробы выйшли. А глянь на маю нагу — ад дзяцінства яна ў мяне сухая, а як я польку вывіну. З гармонікам. — Ускоквае Юрка разам з гармонікам на вагу, што стаіць у пакоі хаты ў Нарве. Разам з гармонікам (20 кілаграмаў) яны вагаць 75 кіло. А хата гэта — восьмая, ад чатыраццаці гадоў, калі пакінуў Меляшкі. Юркаў узрост — сёння 61 год. А жыў у Курашаве, у Камені, у Тыневічах. З Валай, з якой запісаліся аж у мінулым годзе, амаль на яго дзень нараджэння. Ка-жа Юрка, каханне — яно не павінна быць вузамі — неяк дзіўна адчувае ся-

бе як жанаты. Другі раз; з Юлай (27 гадоў разам) нажылі шасцёра дзетак, двое пахавалі. З Юлай у Меляшках жыў, там, дзе такія баяйтныя бабы, што яго ў свой бабскі клуб прынялі, як разынка, каб іграў ролі ды на гармоніку. Бо за Юрку музыкі іхныя не былі зайдросныя. Но Юрка няшкодны, кахае толькі музыку...

Сорак пяць гадоў таму. *Зараз за Новай Волей дарога паварочваеца ўлева і ўжо з першага ўзгорку відаець як на далоні абкружсаную ѥёмна-зялёным вянком вёску Плянту*, — пісаў з падарожжа па Беласточчыне І. Верас (Ёзік Рыбінскі). — *Нават ніхто і нідзе не зверне ўвагу на 17-гадовага Юрку Даманя, якaborваны, у вялікіх гумавых ботах, пры дарозе пасе худзенькія каровы*. Юрка пасвіў каровак увесе год, каб зарабіць сабе на гармонік. І на тыя гумавыя боты таксама пасві.

Каляндар і „Ніва”

Мне здаецца, што гэта родная „Ніва” павінна быць на першым месцы ў нашых людзей, а пасля гадавы каляндар, змешчаны ў ёй. На жаль, ёсьць наадварот і каляндар дамінует... адзін раз у год. Апошні нумар „Нівы” за мінулы год хіба завітаў у кожную хату, бо ўсе тую „Ніву” купілі выключна дзеля календара. Я, як пісьманосец, прадаў на сваёй тэрыторыі аж 230 экземпляраў газеты. Мой сябра па працы прадаў трохі менш, хача ў ягонай тэрыторыі ніхто чамусыці „Ніву” не купляе; хача і беларусы, але не зацікаўлены ёю. Але гэта іх справа і сілаю чытаць беларускую газету нікога не прымусіш.

Як мне вядома, у большасці паштовых устаноў такая самая сітуацыя, як у майго сябра і тых некалькі штук „Нівы”, што яны атрымліваюць для прадажу ў кожны чацвер, ідуць у зварот. Чаму такое слабое зацікаўленне роднай мовай — не ведаю. На гэты раз нам яшчэ даслалі некалькі дзесяткаў экз. „Нівы” з календаром з іншых паштовых аддзяленняў, дзе не змаглі ўсіх прадаць, і толькі адзін я з імі справіўся — прадаў усе! Хтосьці з чытачоў падумае, што я хвалюся; а калі і так, дык гэта чыстая праўда. А праўдай можна пахваліцца.

„Ніву” з календаром я часта прапанаваў беларусам з-за мяжы, гаворачы:

— Вы, патомны беларус, купіце „Ніву” з календаром, бо ў вас такіх няма...

Іх адказ:

— Які я беларус? Я хутчэй хахол, газета ваша задарагая і не куплю яе, бо і ў нас праваслаўных календароў маса.

Толькі адзін з іх купіў „Ніву” ў вёсцы Грабавец і яшчэ шчыра падзякаў мене.

З сумам успамінаю, што калісці, некалькі дзесяткаў гадоў я змог падпісаць — і то гадавой падпіскай — столькі ж прыблізна, як цяпер прадаў з календаром — 230 экземпляраў. І штотыдзень разносіў па хатах. А сёння толькі адзін раз магу пахваліцца такім вынікам. Хача мая сумка штодзённа набіта газетамі і я іх з бядою неяк прадаю, набіваюся імі як жыд і мушу глуміць свае нерви і цярпіласць. Сітуацыя да гэтага прымушае. Часта чую адказ:

— Адна газета, гэта бохан хлеба.

Шчырая праўда, а газеты сёння не цікавыя, бо больш палавіны ў іх гэта дурніцы і рэкламы. Маю і сем падпісчыкаў „Нівы” (і гэта напэўна „рэкорд”, але ў майм уяўленні, гэта дробязь), і апрача іх прадаю яшчэ адзінаццаць штук людзям са сваёй тэрыторыі і разам выходзіць 19 штук. Но гэта і мала, але трэба ўлічыць, што толькі выключна адзін Панфілюк займаецца „Нівой” на сваёй пошце, а больш ніхто. Няхай нехта з іншых пісьманосцаў пахваліцца такім вынікам; калі ласка! Але такіх не знайдзеце, бо асіміляцыя і апалячанне нашых людзей ідзе поўным ходам. І найбольш у гэтым вінаваты самі беларусы.

Мікалай ПАНФІЛЮК

Накульгваючы. І іграў, з усяе душы. Пасадзілі тады рэдактары хлопца, які ніколі не бачыў фотаапарата, на камені, знялі, як іграе-заходзіцца, і за кароўкамі таксама. Пра Янкаў-музыкантаў успомнілі, таленавітых самародкаў.

Юрка ёсьць майстар на ўсе руки. Працаўваў у кафлярні, у калгасе, *кансерватарам-возным* у доме культуры імя Кастуся Каліноўскага ў Гарадку, і, вядома, у полі. Дзесяць гадоў даяджаў у Беласток, дзе рабіў у кааператыве інвалідаў, там і школу восьмікласную закончыў, курсы розныя. Колькі дамоў паставіў, дахаў палаціў! І толькі адверненца — за гармонік хапае, у польку кідаецца! Бацькі разумелі працу іграца, і не адну цялушки аддалі за гармонік. Рабіў з бацькам у Прусах. Раз нават набыў у пана Кандрускі, што карусель у Гайнавіцы меў, такі гармонік, што сніўся яму па начах — паненка на ім красавалася вымаліваная. А зіграць — няможна на ім было, бо толькі склеены быў... Шэсць гармонікаў меў Юрка ў жыцці. Адзін пабіла яму Юля, таксама гарманістка і шалённая артыстка. Дзіў, што дзеці ў іх такія разважлівія, талковыя ўдаліся, — медсястра, тэхнікі, столяр, прадаўшчыца... Найболыш да Юркі была падобная Галенка, і ў шчырасці, і з тэмпераменту — перадавая ткачыха, якую пайтара года таму ў 36 гадоў замардавалі ў Беластоку. Дзецям, вядома, прыкра было, што бацька пайшоў шукаць шчасця з іншай жанчынай. А прыклад Валі ды Юркі — ну, чыста Рамэо і Жульєты сяродніх гадоў. Кінула Валя мужа, які біў яе ды з хаты выганяў, пайшла за Юркам, хоць славу меў ён чалавека зусім несур'ёзнага. Давяла яго (пасля 14 гадоў) у загс, і тут, бачыце, Юрку ўспамінаецца тая „вольная любоў”, якая мо і больш моцна іх спалучала...

Шукала я Юрку Даманя, як героя аднаго з першых нумараў „Нівы”, доўга. Казалі, то там, то там хатку наймае. З’ездзіла ў Гарадок, дзе спаткалася з Янкам Карповічам, з якім ён выступаў у ансамблі, з харысткамі Тамарай Бурачэўскай і Нінай Цыванюк, музыкам Сцяпанам Копам. Усім ён ім помніца як шчыры, услужлівы, добры чалавек, улюблёны ў музыку.

— Не забуду, як мы вярталіся з аднаго вяселля, — расказвае Янка. — Я купіў членам „аркестра” білеты. Юрка адразу налёг на гармонік. Ён можа іграць 24 гадзіны без стомы!

Хто вінаваты?

У палове лютага г.г. дзяржаваўная чыгунка ўвяла новыя цэны за паслугі. Гэта першы рост ад 1999 года. Найболыш павысіліся цэны білетаў на экспресы — 12%. На скорыя — 9%, на пасажырскія — 7%. Павысіўся штраф за безбілетны праезд са 100 зл. на 110. Па даунейшаму застасцца стаўка за выпісанне білета ў цягніку (2,80 зл. да 100 км, вышэй 100 км — 5,80 зл.).

Павелічэнне цэн чыгуначных чыноўнікі аргументавалі павышэннем цэн электраэнергіі і паліва. Пасажыры не ставіліся б адмоўна да прыбаўкі, калі б за павышэннем цэн услед пайшла якасць паслуг, бо яны звычайна бачаць брудныя вагоны, недагрэтыя цягнікі, непарарадак на прыпынках і вакзалах.

13 лютага г.г. сабраўся я на цягнік, які ад’яджае з прыпынку Беласток-

Іграй, мой гармонік!

І ўсё ў ім тая радасць, бы не на гармоніку іграў, а сам на сабе, на ўласнай душы! Раптам увайшоў пэкасайскі кантроль. Адна жанчына не мела білета. „Я не змагла яго купіць! Гэта віна вось гэтага чалавека, — паказала на Юрку. — Як пачаў ён іграць, дык я на ўвесе свет забыла!” — „Ну, дык няхай гэты пан купіць вам білет! Пан гарманіст, плаціце штраф!”

Юрка іграў і ў Беластоку з Банькоўскім, часта можна пачуць яго ў Гайнавіцы ў Войцеха Рынажэўскага ў бары „У Валодзі”, на сустэрэах пенсіянераў (быў у Нарве, у Ласінцы, у Гайнавіцы). Цяпер ён у Нарве, жыве ў доме жончынай пакойнай маці. Няшмат часу ён у Нарве, ды калі мы выйшли на вуліцу, усе заўсіхаліся. О, Юрка, той такі чудзеснік! — акрэсліла яго дырэктарка дома культуры ў Нарве Ала Сяткоўская. Нястомны, поўны гумару, лірычны (складае вершыкі да музыкі) ды ў такім жа лірычным настроі, хоць сапраўды хворы, вывівае перад ашараашымі бабулямі з Даратынкі, што сядаюты у аўтобус у заснежанай Нарве. „Ну, дзядуля, ідзі ўжо!” — азываецца нейкі пасажыр. А мне крыўдна робіцца: які дзядуля, гэты Юрка?! А яму ўсё адно — танцуе пад ветравеем у мястечку.

Міра ЛУКША

Фота з сямейнага архіва героя

Стадыён у Чаромху ў 16¹⁸. Да ад’езду поезда заставалася больш за паўгадзіны. Прыйсёў я на лаўку каля пачакальні. Халодны вецер пранізваў плечы. Падаўся ў сярэдзіну. Ніводнага чалавека. За ўваходнымі дзвярыма я ўваліўся батамі ў лужу вады. Амаль да костачак ног дасягала. З-пад столі ўніз сплываў па сцяне ручаёк. Гэта трубы цэнтральнага ацяплення расселіся. Калі ўвальнялі білетнага касіра ў рамках рэструктурызацыі, дык забыліся начальнікі з касельні ваду на зіму спусціці. І вось што атрымалася з эканомікі: на штаце працаўніка збераглі гроши, а на рамонт пачакальні неабходны, бо пасля аварыі яна грыбом зарасце. І хто вінаваты за балаган?

Уладзімір СІДАРУК

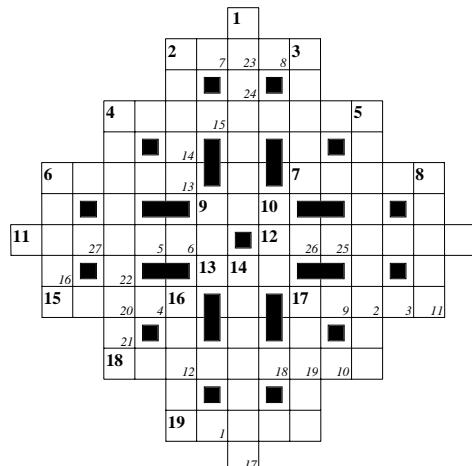
Жумар-самара

— Цяжка жечь містэр Буль,
Зямля крычыць: — «Вон адсюль!»
КОРАНЬ

3 апошній старонкі „Нівы”, 1956 г.

Крыжаванка

Вертыкальна: 1. правадыр паўстання рымскіх рабоў у 73-71 гг. да н.э., 2. травяністая расліна з мечападобнымі лістамі, 3. старая мера даўжыні, роўная 0,71 метра, 4. лёгкі ранішні мароз, 5. агульнапрызнанае значэнне, 6. тонкая мяккая шаўковая тканіна, 8. расліна падобная на авес, 9. гречанская літара, 10. курорт у Бельгіі, 14. выдатны дзеяч, 16. правы прыток Куры, 17. друкаванае выданне. (Ш)

Рашэнне крыжаванкі складаецца з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытакоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільнай рашэнні, будуть разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 3 нумара

Гарызантальна: Рубенс, пратэз, жырафа, Куіндзы, маштаб, нектар, Алабама, даклад, Ніягара, хлусня.

Вертыкальна: апякун, націск, нэнда, рэжым, барыш, нафта, Абавян, трапар, баабаб, есаул, Талас, радня.

Рашэнне: **На бяду мала трэба.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Вользе Дземяновіч** з Варшавы і **Надзея Сципанай** з Віцебска.

Чудзеснікі з адвшанай губой

Чытачы заўсёды любілі гэтых прыдуркаў! — сцвердзіў шматгадовы Галоўны ўсце „Нівы”, а гаварыў пра тых, друкаваных на апошніяй старонцы і часам у іншым месцы, цудакоў, якія меркавалі, што смешнае пішуць. Бо калі б было іначай, то ці ў „Ніўцы”, вельмі патрэбнай старонцы, іх друкавалі б! То ж залежыць рэдактарам на „пачытнасці” і „аглядальнасці”! Газета, тыднёвік ўсце нацыі, усё ж, павінен быць сур’ённым, крытыкаўца і хваліцца, а калі крытыкаўца, дык канструктыўна. Вядома, самае моцнае ружжа, гэта смех, але на тое ёсьць спецыяльныя часопісы, і чытач, які хоча парагатаць, адразу ведае, колькі грашакоў і на што адкласці замест таго, каб сабе купіць булачку ці бахан хлеба штодзённага. Бо без жарту можна абыціся, а без *жарца* не вельмі, лічыць мая жонка. Я, наадварот, хоць пацвярджую неабходнасць спажывання ежы, каб жыць, бачу патрэбу, а нават неабходнасць, смеху і жарту ў жыцці кожнага чалавека ды грамадства ў цэлым.

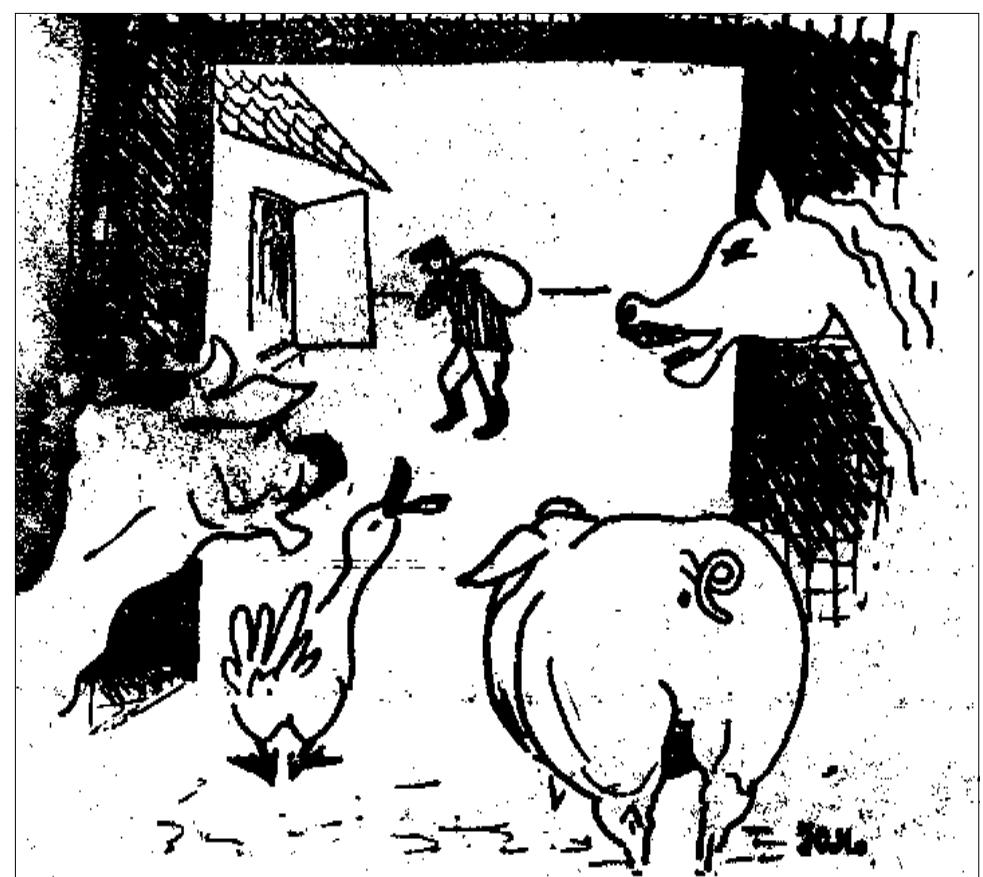
Як думаець, тыя пісакі-гумарысты, вельмі вясёлыя людзі? Хіхікаюць ды хахакаюць сабе ў кулак ці ў бараду, а вочы ў іх свеяцца бестурботнай радасцю? І сонцам цешацца, і ветрыкам, і людзей бачаць добрых і пацешных, ну, вядома, апроцых індыўдаў, якіх кляймуюць? А, можа, урэдныя яны, яхідныя, вечна незадаволеныя, калі не жыццём і людзьмі, дык надвор’ем? Усюды ім муляе, усюды цісне, і той іхні яд выпырскаеца з аўтаручкі, у тыя тэксты „смешныя”? Ой, як добра, што можна ўшпіліць павольнаму афіцыянту, браканьеру-жывадзёру, уочанаму яздернымі бомбачкамі буржую, недаважваючай каўбасу мардастай прадаўшчыцы ў брудным фартусе!.. Каб не вываліў тае брыды з сябе, тае згушчанае жоўці, дык

лопнуў бы з трэскам! Но тая нянявісць да таго фэкага і непрыгожага, пакуль яе не выкінеш навонікі, у табе загнежджваецца, расце... Но за што любіць мардатую ды хамаватую „скляпову”, таго паскуднага капиталіста, што мэнчыць сваіх беднякоў, сусветную гаспадарку ды палітычна знішчае іншыя народы ды краіны?! А паразіта-дармаеда, што крадзе ды псуе наша супольнае, кроўнае? Пішаць, і аж кіпіць у табе тое святое абурэнне... І сам аж святы робішся, бо ты — іншы, бачыш тое ўсё, нішто перад табой не схаваецца! Кляймуеш, паказваеш свету! Хай чытаюць! Хай ведаюць!

А хто мае ведаць? Твой чытач таксама не любіць тых паганцаў і іх паганых вылазак, бо і ён, асабліва наш чытач, ніўскі, такі ж добры, сардэчны як і ты, зусім не злосны ці зласлівы, хоць абураны благім ды непрыгожым. Дык не рэжаш так, як на першых старонках, не валіш па паганых мазгавешках у перадавіцах. І чытаецца не так страшна — чытач засядзе да апошніяй стронкі з усмешкай. А калі там зусім не смешна? Па прычыне, што не ўмеш забаўна напісаць, або тэма такая, што той смех праз слёзы, а не здаровы рогат? А мо ты сам зусім не смешны, ніяк не падобны да таго „дурня”, пра якога ўспамінае Галоўны, які шмат такіх бачыў у сваім жыцці і на старонках?.. Адзін рэдактар сказаў напрыклад мне, што занадта складана пішу і завельмі стараюся зрабіць гэта прыгожа, каб тое, што напішу, сапраўды было смешнае.

І ходзіш з адвшанай губой, бы тое дзіцятка, якому на плач збираецца, і ражкі вуснаў падымаеш уверх у выстудыянай грымасе, якая, як табе здаецца, мае выражаньне усмешкі.

Вандал АРЛЯНСКІ

— Брава! Ура! Няхай жыве наш гаспадар!... Купці насенне кукурузы на сяўбу. Мы цяпер забясьпечаны кормам першай клясы.

3 апошній старонкі „Нівы”, 1956 г.